

ВСТУПНЕ СЛОВО

Михайло Колодзінський був одним з тих націоналістичних діячів, котрі на початку минулого століття, стоячи на засадах україноцентризму, виразно розуміли необхідність українського війська для здобуття і оборони власної державності, розробляли його концепцію і ставали його зародком.

Нажаль, далеко не увесь творчий доробок Колодзінського сьогодні дійшов до рук дослідників, що вже й казати про те, що він зовсім невідомий читачеві. Тож вважаємо за доречне активізувати старання дослідників та видавців у напрямку пошуку та популяризації творчого спадку Колодзінського, зокрема, видаючи цю книгу.

Перша частина «Української воєнної доктрини» була тиражована циклостилем в машинописному варіанті в Кракові ще в 1940 році, потім перевидавалася в підпіллі в 1949 та 1951 роках і перевидана в Торонто Товариством колишніх вояків УПА в Канаді і США в 1957-му (як виявилось, ці тексти суттєво різнилися від оригіналу, зокрема було вилучено негативні висловлювання Колодзінського про Гітлера та його експансивні плани щодо Сходу Європи, напевно це було зумовлено насамперед тим, що машинопис видавався в окупованому на той час німцями Кракові). Довгий час повний її варіант не вдавалося відшукати і лише нещодавно праця стала доступною для дослідників, втім в Архіві ОУН, де текст зберігається (автентична його назва «Воєнна доктрина українських націоналістів». Під цією назвою, яку ми вважаємо більш присутньою, і ми видаємо цю працю), також відсутні кілька завершальних сторінок, в яких йшлося про ставлення до Німеччини (не знаю, чи випадково, адже, судячи з різко негативного ставлення автора до політики Гітлера, про що він пише в першій частині праці, можна здогадатися, яку оцінку Колодзінський давав ймовірній співпраці з Німеччиною та які умови ставив щодо хоча би гіпотетичної можливості такої).

До моїх рук торонтонське видання потрапило в 1991-му році і справило великий вплив, тому при першій же можливості перевидав його в 1999-му і це було перше видання Колодзінського в Україні.

В лютому 2018 р. на «Бандерівських читаннях» звернувся до командира «Карпатської Січі» закарпатця Олега Куцина з пропозицією перевидати працю з нагоди 80-ї річниці постановня Карпатської України та 90-ліття ОУН і отримав запевнення про підтримку. Зразу ж почав готувати текст і ось, коли практично додрукарська робота була завершена, історик Микола Посівнич буквально приголомшив мене інформацією, що він має повний текст праці без останніх кількох сторінок. З неабияким ентузіазмом взявся до роботи над виданням твору, тим більше, натхненний обіцянкою кількох серйозних людей матеріально підтримати видання.

Але відразу зіткнувся з рядом серйозних проблем.

По-перше, це стан тексту: дуже багато слів надзвичайно важко було розібрати взагалі і частину з них (порівняно незначну) таки й не вдалося, що у виданні позначено [...]. Дякую за воістину титанічну роботу над набором і звіркою надскладного тексту Оксані Сванідзе та Григорію Жибаку.

По-друге, це мова тексту. Її довелося добряче таки підредувати, щоби праця стала доступною широкому колу читачів, і максимально привести до сучасного правопису, водночас зберігаючи оригінальну авторську стилістику. Ось, наприклад, Колодзінський військові відділи чи з'єднання окреслює словом «стяги». Такі заміни поробив відразу, також замінив, наприклад, «границі» на «кордони», багато незрозумілих слів, зокрема іншомовного походження, доводилося шукати через словник. Зрештою, частину їх винесено в кінці в «Словник застарілих та іншомовних слів», опрацьований істориком Володимиром Муравським. Він же підготував і науковий апарат.

По-третє, певні дискусійні та навіть драстичні моменти в самому тексті. Напевно, навіть безсумнівно, що багато хто сприйме пасажі автора щодо ролі деяких національних меншин та

пропонованих засобів знешкодження потенційної небезпеки з обуренням, скористається можливістю висунути гнівні звинувачення на адресу Колодзінського та українських націоналістів загалом, неоднозначно сприймуться сучасним читачем й імперіалістичні потягнення автора.

Робити купюри, ставити замість двозначних, а подекуди й однозначних (!!!) розмірковувань скромні сором'язливі три крапки? Промайнула, каюся, й така думка. Проте після консультацій з науковцями, чиє слово для мене є вагомим, вирішили залишити автентичний текст, подавши в цьому вступному слові певні трактування і пояснення. Тим більше, що науковець Олександр Зайцев у своїй статті «Военна доктрина Михайла Колодзінського» вже оприлюднив і прокоментував ці фрагменти.

«...Відчувається, що над автором, як і над його соратниками, тяжіла примара катастрофи попередньої спроби здобути незалежність. Колодзінський за всяку ціну прагнув уникнути помилок, які призвели до її втрати, зокрема невміння українських урядів залучити широкі народні маси до боротьби за державність, слабкість і нерішучість влади, взаємне поборювання партій та урядів, зволікання зі створенням регулярної армії. Звідси жорсткі рекомендації: у будь-який спосіб пов'язати маси з повстанням, загнавши їх у «сліпу вулицю»; створити єдину централізовану націоналістичну владу, знищивши всі конкурентні уряди та претендентів на уряд і політиків-угодовців; якомога швидше перетворити партизанські загони на регулярну армію, зліквідувавши самочинних отаманів тощо», – стверджує Зайцев.

Не можна не погодитися з науковцем, дійсно, націоналістичне покоління Михайла Колодзінського, Степана Бандери, Ярослава Стецька, Степана Ленкавського, Романа Шухевича, «плекав біль по втраті України, кормив гнет і гнів на ворогів» і вони постійно шукали своїх шляхів досягнення омріяного національного ідеалу. Велика Україна як мета і революційна безкомпромісна боротьба за неї, як засіб.

Також слід враховувати історичні обставини і атмосферу часу, в який писалася праця. «Доба жорстока, як вовчиця» – влучно

окреслив її Олег Ольжич. Доба розвитку і росту тоталітарних режимів, доба воєн й імперіалістичного гону не могла не відбитися на світосприйнятті молодих активних українців, наснажених ідеєю визволення своєї Батьківщини. В своїх пошуках вони аналізували причини поразки українських визвольних змагань, вивчали й переймали досвід інших народів, зокрема ірландців, македонців, італійців, хорватів, тих же поляків, зверталися до історії нашого народу, здобувалися на героїчні чини, розробляли концепції, зрештою, робили й помилки, але коли стіна зударяється зі стіною, коли йдеться про саме інування нації чи варто дбати насамперед про білосніжну чистоту рукавичок?

Зрештою, слід зважати й на таку велику поліфонію думок всередині ОУН, що вони відображали аналогічну суспільну поліфонію і таку силу ОУН, що вона змогла трансформувати цю поліфонію в чітко вивірену строгу і навіть авторитарну виразну лінію революційної боротьби.

Проте однозначно слід відкинути часті безпідставні звинувачення і підленькі закиди в службі чужим інтересам чи перенесенні чужих ідей на український ґрунт. Націоналізм органічно виріс з українських потреб і став на службу лише українським інтересам.

Але, повертаючись до твору, зазначимо ще кілька суттєвих моментів: увесь зміст і стиль його просякнутий націоналістичним духом волюнтаризму, священного героїзму, жертвності аж до самовідречення, войовничості, експансіонізму, характерному для членів ОУН того часу, ідеалістів, тих, для кого націоналізм був насамперед вірою, а не програмою, світоглядом, а не маскою, чином, а не позерством.

Якби порівнювати працю Колодзінського з іншими творами націоналістичних авторів міжвоєнного часу, то, на мою думку, за духом вона близька насамперед до праць Дмитра Донцова, Дмитра Мирона, Євгена Маланюка, Юрія Липи, Олега Ольжича.

Підкреслимо, що доктрина Колодзінського не планувалася і не стала програмовим документом чи концепцією ОУН, не була широко поширювана і не набула практичного застосування. Натомість

членів ОУН зобов'язували програмові документи Організації, рішення Великих Зборів, розпорядження керівних органів. З 1940 року програмовим гаслом ОУН стало гасло «Свобода народам! Свобода людині!» та концепція спільного фронту боротьби поневолених народів проти імперіалістичних зазіхань на українські землі, а метою – розвал тюрми народів і створення на її місці незалежних держав на їх етнографічних територіях.

Насамкінець ще кілька цитат для характеристики автора.

«На потребу організувати українську армію ставив полк. М. Колодзінський якнайсильніший натиск за увесь час своєї організаційної роботи. Бувши сам по крові вояком, що по-блажливо, а то й легковажно ставився до невояків, майбутній полк. «Гузар» завжди звертав увагу, що справжнє державне відродження нерозривно зв'язане з приявністю й діянням осередку військової сили, і підносив державотворче значення Запорізької Січі, роль Міхновського й вартість лицарських чеснот», – писали в передмові до першого видання першої частини «Української воєнної доктрини» в 1940 році. (Згідно спогадів Василя Кука, автором цієї передмови міг бути Степан Ленкавський.)

«Від часу, коли в Україні згинув останній воїн бувшої української армії, потекло багато води Дністром, Тисою, Дніпром, Доном і Волгою. Нові часи, нові світогляди, нові пристрасті жадають від нас величезної праці. Не треба лякатися того вулкану, що тепер кипить в Україні. Треба стати в кратері самого вулкану, щоб вибух підніс нас догори й ми могли обійняти своїм поглядом, своїми планами, своєю воєнною доктриною цілу стихію. Наша воєнна доктрина мусить бути достосована до тієї вулканічної стихії. Ми не можемо стояти збоку, творити якусь там галицьку чи кубанську армію, снувати плани, які більше надаються для доброго партизанського ватажка, як для армії, і дозволити, щоб вулканічна стихія вибуху націоналістичного повстання розбилася на атоми, а не щоб спрямувалася в одне спільне русло, як це було за часів французької революції, або як це вміли перевести московські большевики», – слушно наголошував Колодзінський

у творі, котрий вперше зараз подаємо до рук українського читача.

«Колодзінський – людина скромна й незвичайно солідна. В поведінці був завжди чемний і ввічливий, хоч не надто мовний. Радше слухав, що інші говорять. Визначався сильною волею і великою витривалістю. Коли брався за якусь справу, доводив її солідно і до кінця. Був спокійний, зрівноваженої вдачі. Був педантно обов'язковий і завжди дотримував обіцянок», – так характеризували Михайла друзі.

«Моліться й далі за мене й за моїх товаришів, бо наша справа чиста і свята.

Ми лише любимо Україну так далеко, що й життя за неї віддамо, а таку любов Бог благословить», – писав Колодзінський у листі до матері.

Завершити ж це коротке вступне слово хочу рядками з передмови до першого видання «Української військової доктрини», котрі стали пророчими: «І коли засніжені Карпатські гори сплили українською кров'ю, встала нова легенда – Легенда Красного Поля, тих Крут Закарпатських, що Хусту-столиці, що нашого права до влади над Тисою боронили. Смерть нових наших Крутянців з Красного Поля покличе зміну варти над берегами Тиси, стає вже сьогодні новим “джерелом сили” бойової для молодих поколінь».

Чи можна вважати твір Колодзінського сьогодні актуальною доктриною українських націоналістів? Певно, що ні! Чи має сенс вона як проект сучасної української військової доктрини? Однозначно – ні!

Проте, переконані, що і сьогодні (вірніше – саме сьогодні!) «Воєнна доктрина українських націоналістів», яка, за словами Богдана Стебельського, є водночас революційною і національною, знайде свого вдумливого читача.

Віктор Рог

ЗМІСТ

<i>Віктор Рог</i> Вступне слово.....	3
<i>Олег Куцин</i> Колодзінський в моєму житті.....	9

Від видавництва (Передмова до першого видання 1940 р.).....	13
--	----

ВОЄННА ДОКТРИНА УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	17
---	-----------

ПРОБЛЕМА ВІЙНИ Й ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ В УКРАЇНІ Й ЄВРОПІ В МИНУЛОМУ	18
---	----

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ	40
---	----

Княжі часи.....	40
Козацькі часи.....	51
Найновіші часи.....	60

ВОЄННА ГЕОГРАФІЯ І КОРДОНИ УКРАЇНИ.....	75
--	-----------

Південні кордони України.....	79
Кордони України з Румунією.....	81

Кордони з Мадярщиною і Чехословаччиною.....	83
Кордон з Польщею.....	85
Кордон з білорусами.....	89
Кордон з Московщиною.....	92
Кордон з Кавказькими народами.....	102

**НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ
ПОВСТАННЯ..... 133**

II). Повстанню треба надати організовані форми.....	149
III. Організація повстанчих мас в українську націоналістичну армію.....	159
III/2. Поширити й закріпити владу на українських землях.....	177
IV. Знищити живі ворожі сили й перенести війну на ворожі землі.....	186

**РОЛЬ
УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ
в націоналістичній революції..... 191**

Роль американської еміграції в націоналістичній революції.....	193
---	-----

**УКРАЇНА
І ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ..... 214**

ПРОМЕТЕЙСЬКИЙ СОЮЗ українського націоналізму і месіанізму.....	225
---	------------

Українська еміграція на Зеленому Клині.....	235
ОУН і СОЮЗНИКИ.....	251
<i>Микола Посівнич</i> Життя і діяльність полковника МИХАЙЛА КОЛОДЗІНСЬКОГО	255
Нагороджені медаллю ім. Михайла Колодзінського.....	272
Скорочення.....	274
Фотододаток.....	276